

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 632/2015-16

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 8. decembra 2015 predbežne prerokoval sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], zastúpených JUDr. Ladislavom Scholczom, advokátska kancelária, Krmanova 16, Košice, vo veci namietaného porušenia ich základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 a na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Okresného súdu Košice I sp. zn. 39 C 313/2013 zo 16. júna 2015 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť [REDACTED] a [REDACTED] odmieta ako zjavne neopodstatnenú.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 20. júla 2015 doručená sťažnosť [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „sťažovateľ“), a [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „sťažovateľka“, spolu ďalej len „sťažovatelia“), ktorou namietajú porušenie svojich základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1

a na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 a na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 39 C 313/2013 zo 16. júna 2015.

Z predloženej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia sú účastníkmi konania o zapretie otcovstva, a to na strane odporcu, vedeného na základe návrhu podaného okresnému súdu 8. októbra 2013.

Sťažovatelia uvádzajú, že navrhovateľ ako podklad pre návrh na začatie konania použil výsledky anonymného testu DNA zo 14. októbra 2010, ktorý vylúčil biologické otcovstvo navrhovateľa voči sťažovateľovi, pričom vzorkou, ktorá sa použila na účely DNA analýzy, mali byť sliny zo žuvačky pochádzajúcej od sťažovateľa.

Okresný súd v predmetnom konaní vydal namietané uznesenie, ktorým ustanovil znalca z odboru genetiky a uložil sťažovateľovi a navrhovateľovi dostaviť sa ku znalcovi a poskytnúť mu potrebnú súčinnosť.

V namietanom rozhodnutí okresný súd podľa vyjadrenia sťažovateľov dôvodil iba konštatáciou, že v záujme spoľahlivého a úplného zistenia skutkového stavu v konaní o zapretie otcovstva je nutné doplniť doteraz vykonané dokazovanie prostredníctvom znaleckého dokazovania.

Sťažovatelia v úvode svojej argumentácie poukazujú na skutočnosť, že lehota na podanie zapieracej žaloby zo strany domnelého otca nie je v súčasnosti zákonom upravená, pretože vzhľadom na nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2010 z 20. apríla 2011 stratilo platnosť pôvodné znenie ustanovenia § 86 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rodine“), podľa ktorého mohol manžel do troch rokov odo dňa, keď sa dozvedel, že sa jeho manželke narodilo dieťa, zaprieť na súde, že je jeho otcom.

Sťažovatelia uvádzajú, že navrhovateľ odvolávajúc sa na citovaný nález ústavného súdu v konaní pred okresným súdom oprel svoj návrh o tvrdenie, že súčasná legislatíva nelimituje zapretie otcovstva lehotou.

Sťažovatelia dôvodlia, že s takýmto výkladom právneho stavu nesúhlasia, poukazujúc pritom na obsah odôvodnenia predmetného nálezú ústavného súdu, judikatúru Najvyššieho súdu Českej republiky, ako aj judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), podľa ktorej je limitácia možnosti popretia otcovstva určitou lehotou výrazom požiadavky právnej istoty a stability rodinných vzťahov.

Analogicky sa sťažovatelia snažia poukázať na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky, a to nález sp. zn. Pl. ÚS 15/09 z 8. júla 2010, v rámci ktorého bolo konštatované, že neaplikácia pôvodnej, nálezom zrušenej objektívnej lehoty, ešte neznamená časovú neobmedzenosť podania zapieracej žaloby, a preto do času, kým zákonodarca rozhodne o vymedzení lehoty na popretie otcovstva, bude povinnosťou súdov posúdiť, či žaloba o zapretie otcovstva s ohľadom na časový priestor od zistenia relevantných skutočností pre spochybnenie otcovstva obstojí z hľadiska primeranosti zásahu do práv a právom chránených záujmov iných osôb.

Sťažovatelia argumentujú, že okresný súd o ustanovení znalca pre účely vykonania tzv. genetickej analýzy predstavujúcej podľa sťažovateľov závažný zásah do ich súkromného a rodinného života rozhodol bez toho, aby sa uvedenou relevantnou okolnosťou vôbec zaoberal.

Sťažovatelia dôvodlia: *„Okresný súd sa predtým, ako ustanovil znalca napadnutým rozhodnutím, vôbec nevysporiadal s existujúcim skutkovým stavom, nevzal do úvahy súčasný právny stav, judikatúru v prípadovo podobných veciach a rozhodol bez toho, aby bolo sťažovateľom evidentné, ako pri svojom rozhodovaní postupoval. Sťažovatelia majú za to, že v súlade s momentálnym právnym stavom a judikatúrou sa mal všeobecný súd najskôr vysporiadať s tým, či vôbec bola zapieracia žaloba podaná v primeranom časovom horizonte po tom, čo sa otec sťažovateľa v 1. rade dozvedel o okolnostiach, ktoré mali byť relevantné pre jeho rozhodnutie podať žalobu o zapretie otcovstva, a to najmä s ohľadom*

na primeranosť zásahu do práv iných osôb, t. j. sťažovateľov. Bez vyjasnenia tejto otázky je nariadenie znaleckého dokazovania predčasné a neoprávnene zasahujúce do základných práv sťažovateľov.“

Sťažovatelia na základe uvedeného v závere sťažnosti navrhujú, aby ústavný súd po prijatí ich sťažnosti na ďalšie konanie rozhodol nálezom, ktorým by vyslovil porušenie ich základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 ústavy a práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru uznesením okresného súdu sp. zn. 39 C 313/2013 zo 16. júna 2015, označené uznesenie okresného súdu zrušil a vrátil mu vec na ďalšie konanie a priznal tiež sťažovateľom náhradu trov právneho zastúpenia

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každú sťažnosť predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti sťažovateľa, ak tento zákon neustanovuje inak.

Pri predbežnom prerokovaní sťažnosti ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jej prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na prerokovanie ktorých nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Dôvodom na odmietnutie návrhu pre jeho zjavnú neopodstatnenosť je absencia priamej súvislosti medzi označeným základným právom alebo slobodou na jednej strane a namietaným konaním alebo iným zásahom do takéhoto práva alebo slobody na strane druhej. Inými slovami, ak ústavný súd nezistí relevantnú súvislosť medzi namietaným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých navrhovateľ namieta, vysloví zjavnú neopodstatnenosť sťažnosti a túto odmietne (obdobne napr. III. ÚS 263/03, II. ÚS 98/06, III. ÚS 300/06).

Sťažovatelia v podanej sťažnosti v podstate namietajú, že uznesením okresného súdu, ktorým bolo nariadené znalecké dokazovanie prostredníctvom analýzy DNA, došlo k neprípustnému zásahu do ich práva na súkromie, keď súd v konaní o návrhu na zapretie otcovstva podaného právnym otcom sťažovateľa rozhodol o nariadení znaleckého dokazovania podľa názoru sťažovateľov bez toho, aby mu predchádzalo súdom vykonané vzájomné vyvažovanie garantovaných záujmov právneho otca a záujmov sťažovateľov.

V postupe okresného súdu prezentujúcu vlastnú interpretáciu relevantnej právnej úpravy vidia sťažovatelia porušenie základných práv zaručených čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 ústavy a tiež práv zaručených čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru.

V prípade sťažovateľov ide o aplikáciu právnej úpravy zakotvujúcej možnosť dosiahnuť zrušenie následkov domnienky otcovstva svedčiacej manželovi matky.

Stav nesúlady právneho otcovstva s otcovstvom biologickým závažným spôsobom zasahuje do súkromnej sféry právneho otca dieťaťa. Práve na odstránenie tohto rozporu slúži zapieracia žaloba otca, ktorého právne otcovstvo bolo určené iba na základe domnienky otcovstva. Záujem na zosúladení právneho otcovstva s otcovstvom biologickým však nemožno považovať za záujem absolútny. Aj pri absencii biologického vzťahu sa totiž môže pôsobením času vytvoriť medzi právnym otcom a dieťaťom sociálna a citová väzba, ktorá má z hľadiska garancie súkromného a rodinného života nárok na právnu ochranu. V takomto prípade by malo byť rozhodovanie o ďalšom trvaní právneho vzťahu závislé od viacerých faktorov, medzi ktorými nepochybne dôležitú úlohu zohráva záujem dieťaťa ako prioritné hľadisko pri rozhodovaní orgánov verejnej moci v zmysle čl. 3 Dohovoru

o právach dieťaťa. Na druhej strane relevanciu treba priznať aj záujmom právneho otca, u ktorého právny stav nekorešponduje s biologickou realitou a kde právny otec sám bojí proti svojmu právnenému otcovstvu. Zároveň nemožno opomenúť ani právo matky dieťaťa na ochranu súkromného a rodinného života. Potreba vyvažovania tu sleduje spravodlivú rovnováhu medzi jednotlivými protichodnými záujmami.

Nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2010 z 20. apríla 2011 vyhlásil za ústavne nesúladne ustanovenie o zapieracej lehote pri prvej domnienke otcovstva svedčiacej manželovi matky dieťaťa s tým, že začiatok plynutia zapieracej lehoty špecifikovaný momentom, keď sa manžel dozvedel o narodení dieťaťa, kvalifikoval ústavný súd ako neprimerane obmedzujúci záujmy právneho otca. Samotné subjektívne právo na zapieraciu žalobu ostalo právnenému otcovi zachované na základe iného ustanovenia – § 88 zákona o rodine, na predmetný nález ústavného súdu, teda na derogáciu ustanovenia § 86 ods. 1 zákona o rodine, však zákonodarca nezareagoval a lehota na podanie zapieracej žaloby sa stala kvázi neobmedzenou.

Ústavný súd je toho názoru, že práve v situácii absencie zákonných limitov, ktoré by právnu istotu rodinných vzťahov a ochranu záujmov dieťaťa zabezpečovali aj prostredníctvom ustanovenej zapieracej lehoty a podmienok jej plynutia, nemôže konajúci súd rezignovať na spomínanú požiadavku vyvažovania, a teda akceptovať časovú neobmedzenosť podávania zapieracej žaloby. Je tak dočasnou úlohou súdu, aby do doby vyplnenia medzery v zákone v každom konkrétnom prípade posúdil, či uplatnená žaloba s ohľadom na časový rámec od zistenia skutočností relevantných pre spochybnenie otcovstva obstojí z hľadiska primeranosti zásahu do práv iných dotknutých osôb.

V konkrétnom prípade sťažovateľov sa ústavný súd nestotožňuje s ich tvrdením o jednoznačnej žalobnej nečinnosti právneho otca, ktorý sa podľa vyjadrenia sťažovateľov „zamýšľal“ nad svojím biologickým otcovstvom už v útlom veku sťažovateľa, a teda mohol podniknúť právne kroky k spochybneniu právneho otcovstva (prostredníctvom podnetu generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky).

Treba povedať, že právnenému otcovi v relevantnom čase platná a účinná zákonná úprava umožňovala uplatniť zapieraciu žalobu v objektívnej lehote 6 mesiacov od momentu, keď sa dozvedel o narodení sťažovateľa, ktorý sa narodil 22. septembra 1988.

Právny otec uviedol, že osobné pochybnosti o biologickom otcovstve k sťažovateľovi nadobudol v 90-tych rokoch, teda po uplynutí predmetnej lehoty. Zároveň právny otec naznačil, že v uvedenom čase prekážkou na vykonanie tzv. krvných testov ako jediného vtedy dostupného a zároveň relevantného prostriedku pre potvrdenie, resp. vyvrátenie biologického otcovstva, bola nesúčinnosť sťažovateľky, ktorá sa k uvedenej okolnosti odmietla pred konajúcim súdom vyjadriť, teda ju nevyvrátila.

Na tomto mieste ústavný súd poukazuje na judikatúra ESLP, ktorá kvalifikovala osobné presvedčenie právneho otca o nesúlade právneho otcovstva s biologickou realitou ako nedostatočný dôkazný podklad pre prieskum právneho otcovstva, kde, naopak, ako príklad dôkazu relevantného prezentovala testy DNA (pozri napr. rozhodnutia ESLP vo veciach Klocek proti Poľsku z 27. 4. 2010, č. 20674/07; Iyilik proti Turecku zo 6. 12. 2011, č. 2899/05; Backlund proti Fínsku z 6. 7. 2010, č. 36498/05).

Právny otec sťažovateľa si preňho dostupným spôsobom, teda bez participácie sťažovateľa, ktorý preskúmanie právneho otcovstva a DNA analýzu odmietal, súkromnou iniciatívou túto analýzu zabezpečil a po tom, ako sa derogáciou pôvodnej objektívnej lehoty spomínaným nálezom ústavného súdu vytvoril právny priestor pre iniciovanie zapieracieho konania, podal zapieraciu žalobu. Právnenému otcovi tak seriózny relevantný podklad pre spochybnenie jeho otcovstva poskytli až výsledky vyhotovenej DNA analýzy, ktorou disponoval od októbra 2010 (najskôr od 14. októbra 2010, keď bola analýza vyhotovená) a na základe ktorej následne po vytvorení právnej možnosti uplatnil 8. októbra 2013 zapieraciu žalobu.

Reflektujúc na nové zákonné znenie ustanovenia § 86 ods. 1 zákona o rodine nadobúdajúce účinnosť od 1. januára 2016, podľa ktorého „Manžel môže do 3 rokov odo dňa, keď sa dozvedel o skutočnostiach dôvodne spochybnujúcich, že je otcom dieťaťa, ktoré sa narodilo jeho manželke, zaprieť na súde, že je jeho otcom“, hodnotí ústavný súd časový odstup troch rokov od obstarania DNA analýzy do dňa podania žaloby právnym otcom sťažovateľa ako korešpondujúci zámerom zákonodarcu, a teda v zásade akceptovateľný.

V neposlednom rade poukazuje ústavný súd aj na ďalšiu relevantnú okolnosť v predmetnej veci, a síce na skutočnosť, že je v danom konkrétnom prípade v hre právne otcovstvo k dospelému dieťaťu, keď má sťažovateľ 27 rokov a nie je závislý na výžive od právneho otca. Všeobecný záujem na ochrane práv sťažovateľa tak značne stratil na svojej dôležitosti v porovnaní s dobou, keď bol sťažovateľ ešte dieťaťom (obdobne pozri napr. rozhodnutie ESĽP vo veci Paulík proti Slovensku z 10. 10. 2006, č. 10699/05).

Podľa názoru ústavného súdu sa v rámci testu proporcionality konkrétne okolnosti prípadu sťažovateľov vo svojom súhrne vychýľujú skôr v prospech právneho otca, čo potvrdzuje, že namietaným rozhodnutím o nariadení znaleckého dokazovania analýzou DNA nedošlo k narušeniu spravodlivej rovnováhy medzi záujmami navrhovateľa (právneho otca) a spoločenským záujmom na zabezpečení právnej istoty rodinných väzieb vrátane záujmov sťažovateľov na ochrane ich súkromia.

Ústavný súd preto dospel k záveru, že sťažnosť sťažovateľov je potrebné odmietnuť ako zjavne neopodstatnenú (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

Z týchto dôvodov ústavný súd už pri predbežnom prerokovaní sťažnosti rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia, a ďalšími návrhmi sťažovateľov sa už nezaoberal.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. decembra 2015